

Педагогічне значення дизайн-освіти у формуванні ціннісних орієнтацій майбутніх учителів початкових класів

Ключові слова: дизайн-освіта, ціннісних орієнтацій, педагогічне значення.

Наше століття характеризується мозаїчністю, полі культурністю, детермінує існування людини в прогностичних уявленнях, інтегративних процесах. Учні, а також майбутні учителі мають бути готовими жити в умовах перманентних змін, непередбачуваних ситуацій, створювати естетичну сферу власного буття. А отже мистецька освіта сприяє досягненню різних аспектів буття, дає перетин одразу кількох духовних площин: інтелектуальної, морально-етичної та естетичної. Мистецтво з його унікальними можливостями впливу на підростаюче покоління має посісти значне місце у цих процесах, оскільки „цілісність світу має опанувати цілісна людина”.

Мистецька освіта сприяє збільшенню творчого потенціалу особистості, її самореалізації, духовно-естетичному збагаченню. Враховуючи зазначені аспекти, в сучасних умовах загальна і вища освіта зазнає радикальних змін, в світлі яких відбувається впровадження у сучасну педагогіку мистецтва дизайну, дизайн-освіти.

Сучасний дизайн, володіючи професійною мобільністю, адаптованістю, маючи різноманітні напрямки від флористики до педагогічної ергономіки може і повинен використовуватись школою, оскільки враховує в першу чергу людський чинник. Завдяки комунікативній і культурній функції дизайну стає можливим формування ціннісних орієнтацій особистості у педагогічному середовищі.

Проблема формування ціннісних орієнтацій багатоаспектна, тому розглядається як у філософсько-соціологічних (роботи С.Ф. Анісімова, А.Г Здравомислова, В.І. Сагатовського, В.П. Тугарінова, Л.П. Фоміної, О.І. Зотової, та ін.), так і в психолого-педагогічних (роботи Б.Г. Ананьєва, О.М. Леонтєва, В.Н. Мясичева, С.Л. Рубінштейна та ін.; педагогів Н.В. Іванової, А.В. Кирьякової, Е.А. Несимової, Е.Н. Шиянова, Г.І. Щукіної та ін.) теоріях. В цих роботах розглядаються різні аспекти проблеми ціннісних орієнтацій: дається визначення самого поняття "ціннісні орієнтації", розглядаються їх структура і види, піднімаються питання про ступінь їх розвитку, особливості становлення та ін. В них обґрунтовується теза про те, що саме ціннісні орієнтації складають ядро особистості і характеризують рівень її розвитку в цілому.

Основи сучасного підходу до формування ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів представлені в роботах Н.А. Асташової, В.Д. Єрмоленка, Є.А. Несимової, Є.А. Подільської, Є.В. Поленякіної, Л.В. Трубайчук, А.Д. Шестакова та ін.

У галузі філософсько-соціологічної і психолого-педагогічної науки є чимало теоретичних робіт, присвячених проблемі формування ціннісних орієнтацій в учнів, але небагато робіт розглядають дану проблему стосовно теорії і практики початкової школи.

Від ціннісної основи, закладеної в майбутніх учителів, залежить, як відбуватиметься подальше формування і розвиток особистості дитини в початковій школі (П.Я. Гальперін, В.В. Давидов, В.Д. Єрмоленко, А.В. Занков, В.С. Мухіна, О.М. Леонтьєв, Д.І. Фельдштейн, та ін.) Теоретичну основу дослідження склали роботи, присвячені питанню значущості молодшого шкільного віку як особливого періоду формування ціннісних орієнтацій (І.С. Артюхова, Л.С. Виготський, В.С. Мухіна, Р.С. Немов, Л.Н. Столович та ін.).

Учитель початкової школи створює додаткові можливості ефективного розвитку ціннісних орієнтацій у процесі початкової дизайн-освіти, оскільки вік дітей характеризується підвищеною емоційністю, вразливістю до зовнішніх дій, зверненістю до світу позитивних цінностей, що проявляються в усіх видах діяльності: навчальній, ігровій, комунікативній, трудовій та ін.

На думку А.П. Тряпціної, основною метою введення дизайну в сферу освіти повинне бути не озброєння студентів уміннями професійної діяльності на основі оволодіння професійними способами, відомостями, джерелами, а „створення умов для становлення базової культури особистості, тобто культури життєвого (особистісного і професійного) самовизначення студентів” і формування здатності „вирішувати пізнавальні, практичні, ціннісні та інші задачі на основі змісту освіти”, дизайн-освіти [4].

Метою статті є з'ясування ролі дизайн-освіти у формуванні ціннісних орієнтацій студентів факультету початкового навчання, розгляд даної проблематики в площині професійної підготовки вчителя початкових класів.

Сучасний педагог в будь-якій країні – це професійно-компетентна, творчо розвинута, гуманна особистість, в якій переважають духовно-моральні якості, яскраво виражена суб'єктивна позиція, індивідуальний стиль діяльності.

Специфічною особливістю виховання студентів педагогічних навчальних закладів є те, що воно ставить дві головні цілі: з одного боку, якнайкраще виховати майбутніх учителів, адже педагог сам повинен бути добре вихованим, а з другого – підготувати їх до виховної роботи з дітьми та дорослими.

Для розвитку особистості та формування її ціннісних орієнтацій необхідно, щоб професійно-ціннісні відносини педагогів означали орієнтацію на індивідуальну ціннісність учня, на розуміння творчої сутності педагогічної діяльності, самоцінності, гідності, особистої свободи і усвідомлення себе як носія високих цінностей. Учитель повинен сам бути глибоко впевненим в тих істинах, які він пропагує.

Якщо початкову дизайн-освіту розглядати як художньо-проектну діяльність, то можна забезпечити ефективне формування особистісно-значущих ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів у процесі їх виховання.

До них відносять такі умови:

- предметно-розвивальне середовище, яке відображає особистісно-значущі напрями життєдіяльності (людина-природа, людина-техніка, людина-людина, людина-художні образи, людина-знакові системи);
- ігрові форми активної та інтерактивної взаємодії учасників проектної діяльності;
- зміст як сюжетна розгорнута композиція (емоційна крива);
- сукупність взаємодоповнюваних методичних прийомів і засобів впливу на студентів: словесних, графічних, предметно-виражених.

На важливості дизайн-освіти та дизайн-діяльності в аксіологічному вимірі у процесі підготовки учнів та майбутніх учителів початкових класів з трудового навчання та художньої праці наголошує у своїх наукових працях один з авторів підручників та програми з трудового навчання В. П. Тименко [3]. Він впроваджує в процес трудового навчання та художньої праці елементи дизайн-освіти, дизайн-діяльності.

Ми вважаємо, що дизайн-діяльність як особливий вид творчої діяльності створює найсприятливіші умови для реалізації завдання формування ціннісних орієнтацій майбутніх педагогів. Дизайн-діяльність розглядається нами як вид художньо-проектної діяльності (Н.М. Конишева, Н.В. Матяш, М.Б. Павлова, В.Д. Симоненко, А.Н.Шевкунов та ін.).

Особливий інтерес для нас має дослідження Н.В. Матяш, яка розглядає проектну діяльність як форму навчально-пізнавальної активності, тобто проектна діяльність виступає як дидактична одиниця процесу навчання [1].

Дизайн-діяльність аналізується сучасними дослідниками за наступними показниками:

- потреба у нових знаннях, здібність до вдумливого аналізу різних предметів, процесів і явищ дійсності, усвідомлення того, що навколишній світ (середовище) – це джерело ціннісної інформації;
- різні емоційні стани: радість, байдужість, роздратування і т.д., жести, міміка, перевага позитивних емоцій, їх адекватність;
- розширення власного досвіду через діяльнісне засвоєння цінностей, потреба в творчості, спосіб самовираження.

Отже, основами дизайн-діяльності майбутні учителі оволодівають на заняттях з трудового навчання та образотворчого мистецтва. Ці види діяльності створюють можливості для пізнання і самовираження, для розвитку і прояву ціннісних орієнтацій майбутніх учителів як ядра їхнього особистісного потенціалу.

Проте помітно, що на сучасному етапі розвитку мистецької освіти недостатньо розроблені питання предметного змісту такої сфери як „дизайн”, майже відсутня психолого-педагогічна література з даної галузі знань, немає єдиних поглядів учених на методикку викладання дизайну.

Необхідно, на наш погляд, подальше дослідження цього напрямку і особливо важливо приділити увагу формуванню ціннісних орієнтацій у майбутніх учителів початкових класів у навчально-виховному процесі під час дизайн-діяльності на заняттях з трудового навчання.

Література

1. Матяш Н.В. Психология проектной деятельности школьников в условиях технологического образования / Под ред. В.В. Рубцова. - Мозырь: РИФ «Белый ветер», 2000. - 286 с.
2. Рубинштейн СЛ. Принцип творческой самодеятельности // Вопросы философии. - 1989. - №4. - С. 89-95.
3. Тименко В.П. Початкова дизайн-освіта: теорія і практика формування конструктивних умінь особистості: Монографія. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 380 с.
4. Тряпицына А.П. Инновационные процессы в образовании. //Интеграция российского и западно-европейского опыта: Сб. ст. - СПб, 1997.- С.25-34.